

Inauguració del curs acadèmic 2026-2027 del sistema universitari català

Universitat Autònoma de Barcelona
2 d'octubre de 2026, a les 10 h
Sala d'actes del Rectorat

Mary Ann Newman, la ponent

Mary Ann Newman és una assagista, traductora i diplomàtica cultural nord-americana. Ha dedicat la seva vida professional a estudiar la cultura catalana i a enllaçar els àmbits universitaris i culturals de Catalunya i dels Estats Units, més concretament, de Nova York.

La seva trajectòria de dècades articula la recerca acadèmica i literària amb la diplomàcia cultural. Parteix de la perspectiva pròpia d'una traductora: contempla les dues cultures que habita i estudia, cadascuna des del punt de vista de l'altra.

Aquesta trajectòria acadèmica i diplomàtica es va iniciar amb una beca Fulbright de recerca predoctoral l'any 1980-1981 per estudiar l'obra catalana d'Eugeni d'Ors. El component diplomàtic inherent a la beca Fulbright es va concretar quan l'agregat cultural de l'ambaixada nord-americana li va demanar que l'ajudés a donar suport a l'Estat de les autonomies creant un programa interuniversitari. El resultat d'aquest primer enllaç va ser la Càtedra Barcelona - Nova York, sota l'empareda de l'Ajuntament de Barcelona, amb el nou alcalde Pasqual Maragall, i sota la direcció de Xavier Rubert de Ventós.

La recerca sobre Eugeni d'Ors iniciada amb la beca Fulbright va culminar en la tesi doctoral *El pecat de la naturalesa*, la redempció de la cultura. *L'al·legoria a les novel·les d'Eugeni d'Ors*, que va merèixer el Premi Josep Carner de Teoria Literària de l'Institut d'Estudis Catalans (IEC) l'any 1998. Aquell mateix any, la Generalitat de Catalunya li va atorgar la Creu de Sant Jordi, que va rebre de mans del president Jordi Pujol. Entre altres reconeixements, ha obtingut el premi de la North American Catalan Society a un treball destacat en el camp dels estudis catalans, el Premi Internacional Ramon Llull de Catalanística i a la Diversitat Cultural i el Transatlantic Bridge Award del Catalan American Council.

Com a traductora literària, Newman ha portat obres destacades del cànon català al món anglòfon. La seva traducció de l'obra mestra de Josep Maria de Sagarra, *Vida privada* (*Private Life*, Archipelago Books), va merèixer el Premi Internacional Joan B. Cendrós d'Òmnium Cultural. Ha tingut el privilegi de traduir Quim Monzó (*Gasoline* i *O'Clock*), Joan Fuster (*Final Judgements*, amb pròleg d'Adam Gopnik), Xavier Rubert de Ventós (*The Hispanic Labyrinth*), Josep Carner (*Barcelona Bestiary*) i Jaume Vicens Vives (concretament el seu text històric fonamental Notícia de Catalunya, en anglès *We, the Catalans*). Entre les traduccions que ha publicat recentment, celebra particularment *Oceanography of Tedium* (*Oceanografia del tedi*), un deute d'anys amb Eugeni d'Ors, i *Cook! How Not to Be a Barbarian* (*Cuina o barbàrie!*), de Maria Nicolau, que representa una deliciosa desviació de l'àmbit acadèmic al culinari.

La construcció de bases institucionals per a l'intercanvi transnacional ha estat una altra constant de la seva trajectòria. Novament amb l'impuls de Pasqual Maragall, en aquell moment president, del 2006 al 2011 va dirigir el Catalan Center at NYU, sota el paraigua de l'Institut Ramon Llull. També és directora executiva del Farragut Fund for Catalan Culture als Estats Units. Junt amb el Catalan Institute of America, el casal català de Nova York, organitza anualment Sant Jordi NYC, una celebració de la literatura traduïda que ha aplegat obres en més de trenta-cinc llengües, amb la literatura catalana com a amfitriona.

Membre corresponent de l'Institut d'Estudis Catalans, Newman ha format part durant tres anys del jurat literari del New York State Council on the Arts (NYSCA) i durant set anys ha presidit el jurat del Premi Internacional Catalunya. El seu treball actual es basa en aquesta vida d'observació bicultural, i ara malda per resseguir l'empremta històrica catalana als Estats Units, no com un artefacte estàtic, sinó com un punt de partida per pensar el futur de l'intercanvi i de la diplomàcia cultural.

Programa de l'acte

10 h

Actuació de la colla de bastoners Els escuradents de la UAB.

10.05 h

La Sra. Elisabet Carnicé, presentadora, dona pas al minut de silenci en motiu del decés de l'Hble. Sr. Carles Solà i del Dr. Antoni Serra Ramoneda, antics rectors de la UAB.

10.06 h

Benvinguda a càrrec del doctor Javier Lafuente, Rector Magnífic de la Universitat Autònoma de Barcelona.

10.08 h

Intervenció de l'Hble. Sra. Núria Montserrat, consellera de Recerca i Universitats de la Generalitat de Catalunya.

10.15 h

Presentació de la memòria del curs 2025-2026 a càrrec de la doctora Esther Zapater, secretària general de la Universitat Autònoma de Barcelona.

10.30 h

Actuació musical a càrrec del grup Tincatinc, que interpreta els temes següents:

- *Balls plans i corrandes*, música tradicional del Pallars.
- *Jota de ronda*, recull de jotes tradicionals.

10.40 h

Conferència inaugural a càrrec de la doctora Mary Ann Newman, amb el títol «**Veure l'elefant sencer: la cultura catalana a Nord-amèrica**».

11.20 h

Lliurament de les Distincions Jaume Vicens Vives i de les Mencions M. Encarna Sanahuja Yll, a càrrec del Sr. Oriol Escardíbul, secretari general del Departament de Recerca i Universitats.

11.50 h

Actuació musical a càrrec del grup Tincatinc, que interpreta els temes:

- *Contrapas de Sant Feliu de Pallerols*, tradicional de la Garrotxa.
- *Garrotins*, música tradicional de Lleida.

12 h

Parlaments:

- Sra. Tania Nadal, presidenta del Consell Social de la Universitat Autònoma de Barcelona.
- Il·lm. Sr. Carlos Cordon, alcalde de Cerdanyola del Vallès.
- Dr. Javier Lafuente, Rector Magnífic de la Universitat Autònoma de Barcelona, que inaugura el curs 2026-2027 i clou l'acte.

12.25 h

Cant del *Gaudeamus Igitur*, a càrrec del Cor de la UAB, dirigit per Poire Vallvé.

12.30 h

Actuació de la colla castellera Ganàpies de la UAB.

Lliçó inaugural

Veure l'elefant sencer: la cultura catalana a Nord-amèrica

Quan el Rector Magnífic de la Universitat Autònoma de Barcelona, el doctor Javier Lafuente Sancho, em va convidar a fer la lliçó inaugural del curs d'enguany, vaig sentir una certa commoció; francament, una lleu sensació d'impostora. I, quan em va informar que el tema del qual hauria de parlar era la cultura catalana, la commoció es va apropar a l'astorament.

Què podria explicar sobre la cultura catalana, jo, una nord-americana —especialista en Eugeni d'Ors, això sí, però sense passar per una aula en molts anys—, a la comunitat acadèmica de les universitats catalanes en ple? Per calmar la commoció em vaig aferrar al criteri del rector, que no devia haver pensat en mi debades.

Soc traductora, per vocació. Ser traductora no és solament una proposta professional, sinó hermenèutica. Comporta, en termes de Paul Ricoeur, una actitud d'hospitalitat. És un posicionament. Soc nord-americana, però començo cada dia llegint el *New York Times* amb la vista posada en Catalunya.

Durant quaranta anys he anat i vingut entre Nova York i Barcelona, estudiant, observant i, finalment, fent d'ambaixadora sense cartera. Tot va començar amb una beca Fulbright a Barcelona l'any 1980–1981. El propòsit era fer la tesi i una carrera clàssica cap a una plaça universitària nord-americana.

La mateixa beca Fulbright em va desviar d'aquest propòsit. L'agregat cultural de l'ambaixada nord-americana em va proposar que l'ajudés a donar suport a la nova Espanya de les autonomies establint programes d'intercanvi universitari entre les comunitats autònomes —en el meu cas, Catalunya— i els Estats Units.

La proposta era irresistible. Les condicions, òptimes: el nou rector de la Universitat de Nova York, John Brademas, era un exdiputat progressista que havia fet la tesi doctoral sobre l'anarquisme a Catalunya i Andalusia. El resultat va ser la Càtedra Barcelona – Nova York, sota l'empara del flamant alcalde de Barcelona, el visionari Pasqual Maragall. Va ser un baluard magnífic a Nova York, però es va quedar sense finançament al cap de tres anys.

Tanmateix, l'experiència em va convertir en una criatura híbrida, mig acadèmica, mig mitjancera, una mena de *dilettante*, el *diletto* de la qual era portar la cultura catalana als Estats Units i fer-la entenedora als nord-americans.

Anys després, del 2007 al 2011, novament amb l'impuls de Pasqual Maragall, ara president, i amb el suport de l'Institut Ramon Llull, es va crear The Catalan Center at New York University. Si el Metropolitan Museum feia una macroexposició d'art català — «Barcelona and Modernity: Gaudí to Dalí»— o el MoMA feia una retrospectiva de Pere Portabella, al Catalan Center en fèiem un simposi. Si el Llull portava Jaume Cabré a Chicago, a la NYU li posàvem la catifa vermella. Si Benet Casablancas tocava a Columbia, a la NYU hi feia una lliçó magistral. També teixíem nous

lligams amb institucions nord-americanes: l'American Institute of Architects, la Glass House de Philip Johnson o la Water Mill Foundation de Robert Wilson. Amb una bona idea de col·laboració, ningú no ens tancava la porta. La cultura catalana era un valor innegable.

Com més treballava per teixir xarxes, més m'adonava de fins a quin punt la cultura catalana ja hi era. Un cop tancat el Catalan Center, el 2014 vaig ajudar a organitzar el BCN-NYC Urban Bridge, que presentava Rafael Guastavino com un gran arquitecte nord-americà. El 2019 vaig organitzar una sessió sobre Josep Lluís Sert a Roosevelt Island, on l'arquitecte havia construït dos conjunts d'habitatge assequible absolutament innovadors. Aquests fenòmens ja s'havien estudiat, però de manera aïllada: d'una banda, Guastavino i les voltes catalanes eren estudiats a bastament per John Ochsendorf al MIT, però no en el context de Sert, que, irònicament, havia dissenyat diversos edificis del mateix MIT; d'altra banda, Sert era estudiat en profunditat per Eric Mumford.

De mica en mica, els fragments van anar assumint una nova configuració. La cultura catalana hi era abans que els Estats Units existissin com a nació. Al segle XVIII els franciscans mallorquins Juníper Serra, Joan Crespí i Francesc Palou, amb Pere Font, de Girona, van acompanyar la Companyia Franca de Voluntaris de Catalunya en la colonització i cristianització de Califòrnia. Els franciscans hi portaren l'agricultura mediterrània: regadiu, ramaderia, horts i vinyes. Els estatunidencs els devem les ametlles, el blat i la fruita de pinyol.

El meu moment de revelació es va esdevenir al Museu del Ferrocarril de Catalunya, a Vilanova i la Geltrú. Les locomotores retirades duien noms de la Mare de Déu —*Virgen de Covadonga*, *Virgen de la Bien Aparecida*. Vaig preguntar com era i la cap de comunicació em va dir: «Oh! Això és una història americana». El 1881 Francesc Gumà volia fer la línia del tren de Valls a Vilanova i Barcelona. Va encarregar un prototip de locomotora a la companyia Rogers Locomotive, de Paterson, Nova Jersey. Hi havia diners per a la compra i el transport, però no per a l'assegurança. Segons l'anècdota, van fer un tracte amb la Mare de Déu: si el prototip arribava sa i estalvi a Catalunya, cada locomotora duria el nom d'una verge.

Aquesta història em va fer caure el tel dels ulls. Si Francesc Gumà hi encarregava locomotores, n'hi devia haver quaranta, o cent, d'industrials catalans comerciant amb els Estats Units: amb el cotó, amb el suro... Entre 1874 i 1881 es va publicar a Nova York *La Llumanera de Nova York*, una revista en llengua catalana que ofereix un testimoni extraordinari d'aquestes relacions. Els anuncis documenten el comerç amb Cuba —armes i llard, entre altres productes— i revelen el paper de Nova York com a node comercial entre Barcelona i l'Havana.

Naturalment, la presència catalana no sempre va ser benigna. S'entrecreua amb la colonització i la cristianització i amb l'economia de l'esclavitud nord-americana. Però també amb la industrialització, la immigració, l'exili i els extraordinaris intercanvis culturals del segle XX. És un fil fonamental de la complexa història nord-americana.

I així arribem a l'elefant del títol: la bella paràbola índia dels cecs que examinen un elefant. Cadascun en toca una part —la pota, el llom, l'ullal, la trompa, l'orella, la cua— i n'extreu una conclusió parcial. Cada part és essencial, però cap no permet percebre el conjunt. Jo proposo que mirem de veure l'animal sencer.

Una de les parts —potser l'ullal, potser la pota— és la desproporció entre el nombre reduït de catalans que van arribar a l'Amèrica del Nord i la magnitud de l'empremta que hi van deixar. No són grans comunitats, sinó individus, famílies o petits nuclis, i, tanmateix, l'impacte que tenen sobre l'arquitectura, el comerç, l'art, la música i la vida intel·lectual nord-americana és molt gran. Els motius varien: cristianitzar, adquirir tecnologia, l'aventura, l'exili i, massa sovint, la frustració de no poder arribar al màxim de les seves possibilitats en una Espanya que els posava traves.

La presència catalana al segle XX ho rebla: Dalí al St. Regis, fent col·laboracions amb el Bonwit Teller, amb Hitchcock i amb Disney; Xavier Cugat i la música llatina; Francis Cugat i la coberta de *The Great Gatsby*; Torres–García i el metro de Nova York; Alícia de Larrocha, Victòria dels Àngels i, en aquest any de commemoració de Pau Casals, la seva immensa influència. Als anys setanta i vuitanta, Nova York acull els artistes conceptuals catalans —Balcells, Miralda, Muntadas, Torres—, i avui músics catalans formats a Berklee i Juilliard hi viuen, hi creen i hi actuen.

Convé entendre el panorama, veure tot l'elefant. Potser també convé pensar d'una altra manera la projecció cultural: explicar als americans què en tenen, de catalans; explicar als catalans què han deixat a Amèrica. En un moment de tanta hostilitat cap a la immigració, això pot ser un bàlsam. Però sobretot és una visió.

Al cap dels anys, ajudar a fer visible allò amagat, estudiar l'amplitud i la complexitat de l'empremta catalana a l'Amèrica del Nord i entendre la immigració com a transmissora de patrimoni cultural potser és, al capdavall, la contribució més rica que puc fer com a traductora i mitjancera de la cultura catalana.

GAUDEAMUS IGITUR

I

*Gaudeamus igitur
Iuvenes dum sumus (bis)
Post iucundam iuventutem
Post molestam senectutem
Nos habebit humus (bis)*

I

Alegrem-nos, doncs,
mentre siguem joves.
Després d'una joventut feliç,
després d'una vellesa enutjosa,
ens acollirà la terra.

Moderato

GERMAN STUDENT SONG
Arr. by *Cornel Arany*

1. Gau - de - a - mus i - gi - tur, Ju - ve - nes dum su - mus;
3. Vi - vat a - cad - e - mi - a, Vi - vat pro - fes - so - res.

II

*Ubi sunt qui ante nos
In mundo fuere? (bis)
Transeas ad superos
Adeas ad inferos
Quos si vis videre. (bis)*

II

¿On són els que ens han precedit
en el món?
Pugeu fins el cel
aneu fins l'infern,
si voleu veure'ls.

1. Post ju - cun - dam ju - ven - tu - tem, Post mo - le - stam se - nec - tu - tem,
3. Vi - vat mem - brum quod - li - bet, Vi - vant mem - bra quæ - li - bet,

III

*Vivat academia,
Vivant professores (bis)
Vivat membrum quodlibet
Vivant, membra quaelibet
Semper sint in flore. (bis)*

III

Visca l'Acadèmia,
visca el professorat,
visca qualsevol dels seus membres
visquin tots ells!
Que sempre estiguin en flor.

1. Nos ha - be - bit hu - mus, Nos ha - be - bit hu - mus.
3. Sem - per sint in flu - re, Sem - per sint in flu - re.